Herta Müller - Lorea Ajanić

Seoska kronika

Otkako je u selu ostalo još samo jedanaest učenika i četiri učitelja, koji zajedno čine osnovnu školu, nastavnik tjelesnog odgoja predaje prirodu i društvo. Otada se na satovima prirode i društva uvježbava skok u dalj preko jedne vječito mokre pješčare i igra graničar, ljeti s loptama, zimi s grudama. U ovoj igri učenici se dijele na narode. Koga lopta pogodi, mora se povući iza linije paljbe jer je mrtav i gledati dok svi iz njegova naroda ne budu pogođeni, gledati dok, kako to selo zove, ne padnu. Nastavniku tjelesnog teško je podijeliti učenike. Zato nakon svakog sata zapisuje kojem je narodu koji pripadao. Tko je na prošlom satu bio Nijemac, na sljedećem mora biti Rus, a tko je na prošlom satu bio Rus, taj smije na sljedećem biti Nijemac. Događa se da nastavnik ne uspije nagovoriti dovoljan broj učenika da budu Rusi. Kad više ne zna kako dalje, samo kaže, Budite onda svi Nijemci. Idemo! Budući da u ovom slučaju učenici više ne shvaćaju za što bi se borili, dijele se na Sase i Švabe.

Ljeti ponesu crvenu tintu pa kad ih pogode, crtaju si crvene mrlje po koži i košuljama.

Nastavnik tjelesnog odgoja, dakle ravnatelj, koji predaje glazbenu kulturu i njemački jezik, preuzeo je prije nekoliko dana i sate povijesti, jer ova je igra prikladna i za nastavu iz tog predmeta.

Pokraj škole je vrtić. Djeca pjevaju pjesme i recitiraju poeziju. Pjesme su o putovanjima i lovu, a poezija o ljubavi prema majci i domovini. Ponekad teta u vrtiću koja je još jako mlada, kao rosa, kako selo kaže, a i harmoniku dobro svira, poučava djecu čak i zabavne pjesme u kojima se pojavljuju neke engleske riječi kao darling i love. A ponekad se dogodi da dječaci djevojčicama posegnu ispod suknje ili kroz odškrinuta vrata vire u ženski zahod, što je za tetu u vrtiću sramota. Budući da se ovo zna dogoditi s vremena na vrijeme, u vrtiću se održavaju i roditeljski sastanci, koje selo zove roditeljskim raspravama. Na roditeljskim sastancima teta roditeljima daje upute, savjete, kako ih zovu u selu, kako kazniti djecu. Najviše se preporučuje kućni pritvor – kazna prikladna za svaki prekršaj. Tjedan ili dva djeca ne smiju izlaziti iz kuće nakon što se vrate iz vrtića.

eISSN 1847-7755; doi: 10.15291/sic/1.4.lt.3

Kraj vrtića je tržnica. Na tržnici su se godinama prodavale i kupovale ovce, koze, krave i konji. A sada, jedanput u proljeće iz susjednih sela dolazi par muškaraca i onako zakukuljeni dovoze na kolima drvene škrinje s praščićima. Praščići se prodaju i kupuju samo u paru. Cijene manje ovise o težini, a više o vrsti, o pasmini, kako kažu u selu. Kupci povedu susjeda ili nekoga iz rodbine pa onda stručno ocjenjuju tjelesnu građu praščića, njegov stas, kako to kaže selo: imaju li kratke ili duge noge, uši, njuške, čekinje, imaju li kovrčaste ili ravne repove. Praščiće s crnim šarama ili one s očima različitih boja, koji donose nesreću ako pitate u selu, prodavač mora vratiti u drvene škrinje i odvesti nazad, ako ih ne želi prodati u pola cijene.

Osim svinja seljani uzgajaju zečeve, pčele i perad. Perad i zečevi u novinama se nazivaju domaćim životinjama, a ljudi koji ih uzgajaju njihovim uzgajivačima.

Seljani osim svinja i domaćih životinja drže pse i mačke, koji se jedni od drugih više ne razlikuju, jer ih desetljećima međusobno križaju. Mačke su još opasnije od pasa, križaju se, što selo zove sparivanjem, i sa zečevima.

Seoski starješina, koji je preživio dva svjetska rata i štošta drugo, a i pokoji drugi, imao je jednog velikog crvenog mačka. Njegova zečica tri je puta zaredom donijela na svijet, omacila, kako to u selu zovu, crveno i sivo prošarane mlade koji su mijaukali i koje je seoski starješina svaki put udavio. Nakon trećeg puta objesio je mačka. Otada je njegova zečica dvaput na svijet donijela prugaste mlade, a susjed je nakon drugog puta objesio svog prugastog mačka. Zadnji put zečica je dobila dugodlaku kudravu mladunčad jer mačak iz susjedne ulice ili iz susjednog sela, križanac seoskog psa i seoske mačke, ima takvu dlaku. Seoski starješina sad nije znao ni što bi ni kako bi, pa je zaklao zečicu i pokopao je, meso nije htio jesti, jer je godinama u trbuhu nosila mačke. U Italiji je, zna to cijelo selo, seoski starješina jeo mačje meso za vrijeme ratnog zarobljeništva. To ni slučajno ne znači, smatra on, da mora trpjeti razvrat svoje zečice, jer švapsko selo, hvala bogu, naglašava, nije u Italiji, mada ponekad ima dojam da bi moglo biti i na Sardiniji. Ovo seljani pripisuju njegovoj arteriosklerozi i kažu, s cirkulacijom u glavi on već ima problema.

Kraj tržnice je vijećnica, selo je zove općinom. Zgrada vijećnice kombinacija je seoske kuće i seoske crkve. Poput seoske kuće ima otvorenu verandu s ogradom koju podupiru stupovi, male prozore koji slabo osvjetljavaju, smeđe rolete, u ružičasto oličene zidove i u zeleno oličene temelje.

Poput seoske crkve ima četiri stepenice na ulazu, luk iznad vrata, slijepa vrata s dva krila i rešetkom, tišinu u sobama, sove i šišmiše, gamad, kako ih selo zove, u potkrovlju.

Gradonačelnik, kojeg u selu zovu sucem, u općini održava sastanke. Među prisutnima su pušači koji odsutno puše, nepušači koji ne puše i drijemaju, zatim alkoholičari, pijandure, kako ih selo zove, koji skrivaju boce pod stolicama, kao i nealkoholičari i nepušači koji su maloumni, pristojni, ako se pita selo, i pretvaraju se kao da prate, a ustvari misle na nešto posve drugo, ako im uopće pođe za rukom, misliti.

Čak i stranci koji dođu u selo traže vijećnicu, jer kad ih pritisne, odlaze u stražnje dvorište da mokre, u selu to zovu pišanjem. Zahod, koji se nalazi u stražnjem dvorištu vijećnice, javni je zahod, kako nema ni vrata ni krova. Unatoč mnogim sličnostima između vijećnice i crkve, još se nikad nije dogodilo da je neki stranac umjesto prema vijećnici krenuo prema crkvi, jer crkva se svakako prepoznaje po križu, a vijećnica po oglasnoj ploči, koju selo zove oglasnim ormarićem. U oglasnom ormariću izvješene su novine, koje se zamjenjuju novima tek kad potpuno požute i postanu nečitljive.

Kraj vijećnice se nalazi frizerski salon, frizeraj, kako ga zovu u selu. U frizeraju je pred ogledalom stolica, u kutu peć na ugljen, a uz zid drvena klupa na kojoj klijenti, gosti koji se žele obrijati, kako ih selo zove, sjede i drijemaju, čekaju, kako to kažu seljani.

Od gostiju koji su došli na brijanje nitko nije stariji od sto godina. Osim što se briju, svi se oni i šišaju, pa i oni koji više nemaju kosu. Frizer, kojeg selo zove bricom, nakon svakog brijanja britvu oštri o kožni remen koji se njiše, pa počinje zujati, zatim mlađim gostima, onim ispod sedamdeset godina, na lice stavlja parfem, a starijim alkohol, jer ne priliči, ne dolikuje, kako to kaže selo, da stariji muškarac miriše na parfem, da smrdi po parfemu, što bi rekli u selu.

Kraj frizerskog salona ispred vijećnice izliven je betonski podij, kojeg selo zove kirvaj-trgom. Na tom betonskom podiju plešu kirvaj-parovi.

Kako selo postaje sve manje, jer ljudi, ako ne nekamo drugamo, sele barem u grad, kirvajska slavlja bivaju sve veća, nošnje sve svečanije, tako da novine ne mogu izbjeći iscrpno izvještavanje o svakom kirvaju iz svakog sela, kojeg u novinama nazivaju ako ne velikom općinom, onda barem općinom. Budući da se svaki kirvaj u svakom selu održava neke druge nedjelje, svi kirvaj-parovi iz

jednog sela prije ili poslije vlastitog, kojeg selo zove kirvajskim slavljem, odlaze i na kirvaj u susjedno selo, što je za seljane sudjelovanje. Budući da su u Banatu sva sela susjedna sela, na svim tim zabavama sudjeluju isti parovi, isti gledatelji i isti glazbeni sastav. Zahvaljujući tome mladi iz cijelog Banata međusobno se poznaju, pa češće dolazi do međuseoskih brakova, ako roditelje uspiju uvjeriti da iako nisu iz istog sela, barem jesu Nijemci.

Kraj frizerskog je salona trgovina mješovitom robom, koju selo zove dućanom, ima pet kvadrata i nudi lonce, rupce, marmeladu, sol, parhetne tkanine, kućne papuče i hrpu knjiga iz ranih šezdesetih. Prodavačica ima šećer i sigurno je iz susjednog sela jer tamo se nalazi jedna slastičarnica i često je ime Franziska.

U našem se selu žene zovu Magdalene, Leni, ako pitate selo, ili Theresie, Resi, kako kažu. Muškarci iz našeg sela su Matthiasi, u selu je to Matz, ili Johanni, Hans, što bi rekli. Prezimena su u našem selu nazivi zanimanja: Šuster, Šnajder, Kolar i nazivi životinja: Vuk, Medo, Lisac. Pored ovih imena u našem selu postoje još dva: Šauder i Štumper, za koje nitko ne zna odakle su. Nekoliko je takozvanih jezičara iz Banata takozvanim jezičnim istraživanjima dokazalo da su ova imena nastala preoblikovanjem drugih. Pored njih u selu postoje i podrugljiva imena, koja selo zove nadimcima: Mješina, Škrtac.

Kraj trgovine mješovitom robom je Dom kulture. U Domu kulture održava se kirvaj, ako kiši, i vjenčanja, kad kiši, kad je tuča, snijeg ili kad je lijepo vrijeme. I Dom kulture ima četiri stepenice, slijepa vrata od debelog drveta s rešetkom, kameni luk nad ulazom, male prozore koji slabo osvjetljavaju, smeđe rolete i gamad u potkrovlju. U maloj mračnoj prostoriji nekad se nalazio projektor za kino, ali otkako nitko više ne ide u kino, a vjenčanja postaju sve češća, postavljen je sad veliki štednjak, šporet, kako ga zovu u selu, s ugrađenim velikim kotlom. A otkad je truli pod zamijenjen parketom, na vjenčanjima i oni stariji uzvanici, plesni partneri, kako kaže selo, ponovno plešu polku umjesto valcera i fokstrota.

Kraj Doma kulture je pošta. Pošta ima dva službenika: poštara, kojeg u selu zovu nositeljem pisama, i telefonisticu, koju selo zove poštaricom i poštareva je žena. Poštarica se izuzetno rijetko bavi telefoniranjem, pa stavlja pečate na pristiglu poštu, a nakon što se uvečer isprazni poštanski sandučić, pečatira i onu koju treba poslati. Sva pisma poznaje kao svoj džep, pa je prema tome upućena i u najtajnije misli seljana.

Kraj pošte je policija. Policajac, kojeg selo zove žandar, s vremena na vrijeme navrati u jednu sobicu, u ured, ako pitate u selu, u kojem se nalazi prazan radni stol i jedna stolica, odlazi do prozora pa provjetrava prostoriju sve dok ne popuši svoju inozemnu cigaretu, zatim zatvara prozor, stavlja opet lokot na vrata i odlazi u poštu. Tada satima sjedi s poštaricom iza visokog pulta i tamo razgovara s njom.

U selu su tri sporedne ulice koje seljani zovu zabačenim ulicama, jer jedna se nalazi iza škole i završava poljoprivrednom zadrugom, druga je iza trgovine mješovitom robom i završava državnim imanjem, a treća je iza pošte i završava grobljem.

Sporedne ulice su nizovi kuća. Sve su kuće u tim nizovima oličene u ružičasto, imaju iste zelene temelje i iste smeđe rolete. Jedna od druge razlikuju se jedino po pločicama s kućnim brojem. U sporednim se ulicama u rano jutro, dok još sviće, čuje kokodakanje koka, gakanje i puhanje gusaka. A kad potpuno svane, kad se razdani, što bi rekli u selu, žene, koje selo zove domaćicama, nadglasaju kokodakanje, gakanje i puhanje, dok preko ograda i vrtova jedna s drugom razgovaraju, čavrljaju, kako se to kaže u selu. Vrtovi su uvijek svježe okopani i oplijevljeni, njegovani, kako to seljani zovu.

Kuće su uredne. Domaćice čiste, brišu, prevrću i četkaju po cijeli dan, što za selo znači paziti na kuću i kućanstvo. Subotom na ograde vješaju perzijske tepihe, perzijance, kako ih zovu, velike kao pola dvorišta. Praše ih, četkaju, češljaju, a nakon toga ih vraćaju u svečanu sobu, u sobu za posebne prigode, ako pitate selo. U sobi za posebne prigode nalazi se tamno polirano pokućstvo od trešnjovog ili lipovog drveta s orahovim ili ružinim furnirom.

Na namještaju su ukrasi, figurice, kako ih zovu u selu, u obliku raznih životinja od kukaca i leptira do konja. Posebno su omiljeni lavovi, žirafe, slonovi i polarni medvjedi, jer te životinje ne žive u Banatu, ne žive u banatskom kraju, kako ga zovu u novinama, u tuzemstvu, kako pak selo kaže, nego u drugim krajevima, koja su za selo inozemstvo.

Seoski starješina već godinama želi otputovati u inozemstvo, na zapad, kako to selo vidi, u posjet dobrom prijatelju iz ratnog zarobljeništva, kako bi vidio pravog lava.

Na prozorima vise obične bijele zavjese od umjetne čipke, najbolje, kako to selo kaže. Mnoge ih domaćice nabavljaju od rođaka iz inozemstva, a za lijepi poklon plaćaju s nekoliko kilograma

domaće kobasice ili pršutom. Zavjese su toga vrijedne, kažu, jer, budući da se u tim sobama ne boravi, budući da se štede, kako kaže selo, one ostaju očuvane za njihovu djecu i unuke, za potomke, kako ih zovu.

Dvorišta kuća podijeljena su na dva dijela, na prednje i stražnje dvorište, reklo bi selo. U prednjim dvorištima ispod vinove loze, među podrezanim baršunastim grmovima ruža stoje šareni vrtni patuljci i velike zelene gatalinke, vrtne žabe, kako ih zovu. U stražnjem dvorištu nalazi se perad i mračne vlažne prostorije u kojima se kuha, jede, pere, glača i spava, a u selu ih zovu ljetnim kuhinjama. Seljani prema rasporedu kuhanja dijele tjedan na dane mesa i dane brašna. Oni jedu masno, slano i papreno. Kad im pak seoski liječnik zabrani masno, slano i papreno, jedu nemasno, neslano i nepapreno i za vrijeme obroka govore da je zdravlje najvažnije i da život više nije lijep kad se ne smije jesti sve, i: zdravih obroka više, da sve brige izbriše.

Iza sporednih ulica nalaze se polja poljoprivredne zadruge i državnog imanja. Polja su velika i ravna. Biljke zimi stradavaju od mraza, od studeni, kako ga zovu u selu, u proljeće od vlage, od truleži, što bi reklo selo, a ljeti od vrućine, koju selo vidi kao sušu. A jesen je vrijeme žetve i vrijeme kiša, koje u novinama nazivaju akcijom prikupljanja ljetine i koja, prema njima, završava u listopadu, a u selu još ni u prosincu nije gotova. Duboke rupe koje se zimi vide na poljima nisu brazde od pluga, nego stope seljana koji za vrijeme žetve upadnu u zemlju do iznad čizama. Neki seljani kažu da od podržavljenja, što je za njih izvlaštenje, nije bilo prave žetve. Od tog izvlaštenja, kažu seljani, ni najbolja zemlja više ništa ne vrijedi, a seoski starješina tvrdi da se zemlja u kućnim vrtovima i poljima razlikuje, da se toliko razlikuje, kao da to uopće nije ista zemlja.

Zemlja u selu zemlja je poljoprivredne zadruge i državnog imanja. Zemlja poljoprivredne zadruge nalazi se iza prve zabačene ulice, a ona državnog imanja iza druge.

Poljoprivredna zadruga sastoji se od jednog predsjedavajućeg, koji je gradonačelnikov brat, od četiri inženjera, od kojih je jedan odgovoran za korov, jedan za sedam krava i jedanaest svinja, jedan za tri hektara krastavaca i dva hektara rajčica i jedan za tri traktora, te od sedam zadrugarskih seljana, koji su stariji od pedeset godina, selo ih zove zadrugarima, a inženjeri djevojkama i dečkima. Inženjeri na sjednicama slabe žetve i dugove zadruge pripisuju zemlji koja je za žitarice previše pjeskovita, a za povrće nije dovoljno pjeskovita. Zemlja je dobra za čičke i

slakove, koji guše žitarice i povrće, kulture, ako pitate inženjere. Inženjer odgovoran za korov kaže da je zemlja zadruge prekisela i preljepljiva.

Državno imanje sastoji se od jednog predsjedavajućeg, kojeg selo zove direktorom, a gradonačelnikov je šogor i brat predsjedavajućeg u zadruzi, od pet inženjera, od kojih je jedan odgovoran za devet krava i petnaest svinja, jedan za šest hektara mrkve i deset hektara krumpira, jedan za žitarice i voćnjak, kojeg selo zove rasadnikom drveća, te od stotinu radnika koji žive u napuštenim kokošinjcima državnog imanja. Slabe žetve državnog imanja inženjeri pripisuju zemlji, koja je za žitarice preslana, a za povrće i voće nije dovoljno slana. Zemlja je dobra za poljski mak i različke, koji svojim šarenilom blistaju u polju i bliješte na fotografijama, kako to kažu inženjeri. Inženjer koji je ranije bio odgovoran za korov, prošle je godine, zahvaljujući ovim blještavim bojama poljskog maka i različaka, na izložbi o prijateljstvu rumunjskih i bugarskih fotografa u Craiovi dobio prvu nagradu za jednu fotografiju, selo bi reklo da ju je osvojio. Nagrada je bila putovanje u Italiju. Od tog je putovanja za korov odgovoran brigadir, koji je gradonačelnikov bratić, bratić predsjedavajućeg u zadruzi i bratić direktora državnog imanja.

Iza treće je zabačene ulice groblje. Groblje ima ogradu od trnine i teška, crna, željezna vrata. Na kraju glavne staze nalazi se kapelica koja je minijatura seoske crkve, a izgleda kao nešto veća ljetna kuhinja.

Kapelicu je prije Prvog svjetskog rata izgradio, što u selu zovu davanjem priloga, mesar koji je, nakon što je preživio rat, otputovao u Rim gdje je vidio papu, svetog oca, kako ga seljani zovu. Njegova žena koju su u selu zvali mesaricom, premda je bila krojačica, umrla je par dana nakon završetka radova i pokopali su je u obiteljsku grobnicu ispod kapelice, selo to zove svečanom sahranom.

Ispod kapelice, osim crva i krtica koji su po cijelom groblju, ima i zmija. Zbog gađenja koje prema njima osjeća, mesar još i danas živi i postao je seoski starješina.

Svi pokojnici osim mesarice leže, počivaju, ako pitate selo, u grobovima. Pokojnici iz sela do smrti su se najedali, do smrti se napijali, što u selu znači do smrti raditi. Iznimke su junaci za koje se pretpostavlja da su se do smrti borili. Samoubojstava u selu nema, jer svi seljani imaju zdrav ljudski razum, koji ne gube ni u dubokoj starosti.

Junaci, koje selo zove palim herojima, pokapaju se dvaput: jednom u grob svoje obiteljske grobnice, a drugi put ispod junačkog križa kako bi se dokazalo da nisu uzalud umrli, pronašli junačku smrt, kako se to zove u selu, jer se vjerojatno misli da su je tražili. No, u stvarnosti leže negdje u masovnoj grobnici, što selo shvaća kao ostanak u ratu. Pali heroji imaju većinom bijele ili sive obeliske na grobnim humcima. Pokojnici koji su godinama posjedovali polje, sad imaju mramorne križeve iznad glava. Njihovi nadničari, selo ih je zvalo težacima, pocinčane limene križeve, a rano preminulim neudanim služavkama, koje je selo zvalo sluškinjama, iznad mrtvih glava stoje crni, namočeni, drveni križevi. Tako se na groblju, kad se netko pokapa, točno vidi jesu li mu stari, koje selo zove precima, bili gospoda ili težaci.

Najveći križ je junački križ. Viši je od kapelice. Na njemu su ispisana imena svih junaka, svih fronti, svih ratova, pa i imena nestalih, koje u selu zovu deportiranima.

Zatvaram za sobom crna vrata groblja. Iza njega je livada, koju selo zove pašnjakom. Na pašnjaku stoji pokoje stablo.

Penjem se na drvo koje se nalazi na rubu livade, a koje bi isto tako moglo stajati i usred sela, ako već baš tamo i ne stoji. Objema rukama čvrsto se držim za granu i gledam crkvu susjednog sela, na njezinoj trećoj stepenici jedna si bubamara čisti desno krilo.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License